

PERSPECTIVA CONSACRĂRII PRINCIPIULUI PREZUMȚIEI VINOVĂȚIEI ÎN CAUZELE CE PRIVESC CONTRAVENȚIILE DE MEDIU (ECOLOGICE)

Andrian CREȚU,
doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

SUMMARY

In a criminal and contravention case, the principle of presumption of innocence represents one of the guaranties of person's right of not being charged, and not the administration of evidence in a legal case that can demonstrate the guilty. This guaranty is natural according to general human values created and promoted by society. But when on the scales of justice is put a fundamental issue, namely that of ensuring the very existence of human beings – the environment, we feel that keeping the axiomatic mood of the principle of presumption of innocence would be a danger to ignore the idea that the purpose of ensuring a natural essence cannot be achieved by means which are designed to ensure an essentially social purpose.

Thus, to establish the principle of presumption of guilt in the contravention procedure by the effect that the burden of proof of innocence pass on perpetrator's account, it would represent a first attempt to revive the mechanisms of environmental protection, but also an indicator that the state offers a carefully distinct problem for the environmental protection.

Keywords: environmental contravention, contravention procedure, presumption of innocence, presumption of guilt, burden of proof of innocence

REZUMAT

Principiul prezumției nevinovăției reprezintă într-un proces penal și contravențional una dintre garanțiile dreptului persoanei de a nu fi învinuită și trasă la răspundere, decît ca rezultat al administrării în cadrul unui proces legal a probelor care să demonstreze vinovăția. Această garanție este una firească în raport cu valorile general umane create și promovate de societate. Atunci, însă, cînd pe cîntarul justiției este pusă o chestiune fundamentală, și anume cea de asigurare a însăși existenței ființei umane – cea de mediu, sîntem de părerea că păstrarea în mod axiomatic a acestui principiu de prezumție a nevinovăției ar reprezenta un pericol de a ignora ideea potrivit căreia asigurarea unui scop de esență naturală nu poate fi realizată prin mijloace create pentru asigurarea unui scop de esență socială.

Astfel, consacrarea principiului prezumției vinovăției în procedura contravențională, prin efectul căreia sarcina probării nevinovăției se trece pe seama făptuitorului, reprezintă o primă încercare de a revigora mecanismele de protecție a mediului, dar și un indiciu a faptului că Statul oferă o atenție distinctă problemei de protecție a mediului.

Cuvinte-cheie: contravenție de mediu; procedură contravențională; prezumția nevinovăției, prezumția vinovăției, sarcina probării vinovăției

Introducere. Prezumția nevinovăției reprezintă unul dintre principiile fundamentale ale procedurii penale și contravenționale. De-a lungul anilor, acest principiu este apreciat de o societate democratică drept o realizare, o valoare socială importantă. Acesta poate fi remarcat drept un principiu-tabu, la care este foarte greu de "atentat". Totodată, societatea este într-o permanentă dezvoltare, deci și principiile promovate de aceasta urmează să fie revizuite cu timpul, pornind de la faptul că și necesitățile acesteia se dezvoltă, iar ca urmare se modifică.

Scopul acestei publicații este de a sensibiliza mediul științific asupra posibilității revizuirii poziției asupra principiului

prezumției nevinovăției, anume în ce privește contravențiile de mediu (ecologice).

Materiale și metode aplicate. În studiul în cauză a fost consultată literatura de specialitate autohtonă, avînd în vedere specificul procesului contravențional în Republica Moldova, și au fost aplicate metodele de cercetare științifică comparativă, logică etc.

Rezultate obținute și discuții. Procedura contravențională în cazurile contravențiilor de mediu reprezintă un proces distinct, care, avînd în vedere importanța obiectivului apărut, cere revizuirea problematicii cu privire la sarcina probării vinovăției făptuitorului.

Egalitatea de arme între învinuire și apărare formează esența principiului contradictorialității,

ca o regulă specifică fazei de judecată [1]

Deși în literatura de specialitate chestiunea referitoare la prezumția de nevinovăție este o chestiune acceptată axiomatic în ce privește răspunderea de drept penal și cea de drept contravențional, totuși sîntem de părerea că și această "superstiție" poate fi supusă unei revizuirii. Această posibilitate ne este oferită de primii pași deja făcuți atît la nivel de reglementări legislative, cît și la nivel conceptual-științific.

Avînd în vedere scopul distinct pe care îl are domeniul protejării mediului, se cere în mod corespunzător a fi identificate și metode distincte, care să asigure realizarea acestui scop.

Legii contravenționale îi revii

ne o sarcină distinctă în acest sens, deoarece, pe de o parte, procedura contravențională este bazată pe principiul prezumției nevinovăției, potrivit căreia se stabilește că persoana care a comis contravenția poartă răspundere numai în caz dacă a comis-o cu vinovăție în una din formele acesteia, iar pe de altă parte, procedura contravențională reprezintă domeniul ce reglementează aplicarea răspunderii pentru fapte penale neînsemnate. În acest sens, de multe ori sub aspect procedural este abordată problema referitor la necesitatea dovedirii lipsei sau prezenței vinovăției făptuitorului, care stă în sarcina autorității publice care asigură realizarea acestui proces. Potrivit acestui principiu, persoana care a comis o contravenție prin cauzarea daunei de mediu este scutită de obligația de a dovedi că este sau nu este vinovată de comiterea faptei, această sarcină aparținând autorității.

În același timp, la moment doar în materie de reparare a daunelor legislația stabilește că persoana care a cauzat dauna se prezumă a fi vinovată și, respectiv, este obligată la repararea daunei de mediu, atâta timp cât nu demonstrează fapta altuia, indiferent de vinovăția sa.

Totodată, în virtutea faptului că natura contravenției, reflectată prin prisma pericolului social neînsemnat, permite posibilitatea de a opera o procedură mai simplificată în ce privește o faptă mai neînsemnată, considerăm că anume domeniul contravențional ne poate permite de a opera principiul prezumției vinovăției, și anume doar pentru cazurile contravenționale ecologice.

Aceasta ar fi fundamentată pe următoarele motive:

1) Faptele contravenționale în esență reprezintă încălcări ce nu presupun un pericol social

deosebit. Ca urmare, sancțiunile pentru contravenții de asemenea sînt neînsemnate. Din aceste motive, eforturile statului în ce privește constatarea acestora urmează a fi echivalente pericolului pe care îl reprezintă faptele contravenționale. De aici reiese că și sarcinile procedurale ale statului trebuie să fie revizuite în așa fel încît să nu fie echivalente celor din procedura penală.

2) Contravențiile ecologice reprezintă fapte care afectează un interes vital – cel de protecție a mediului. Acest interes este unul de fapt existențial. Prin urmare, și metodele aplicate pentru asigurarea protecției mediului trebuie să fie distincte. A pune ”în capul mesei” valorile sociale în vederea soluționării unei chestiuni de origine naturală, care are esență și conținut independent de voința omului, înseamnă a te expune riscului de a nu asigura prin aceste mijloace realizarea scopului urmărit. În acest sens, punînd pe ”cîntarul” metodelor de asigurare a protecției mediului valorile sociale, cum ar fi principiul prezumției nevinovăției, ar fi lipsit de temei. Dimpotrivă, adoptarea principiului prezumției vinovăției ar oferi mai multe avantaje în soluționarea problemei de protecție a mediului.

Această procedură ar presupune că, dacă pentru alte categorii de contravenții, de exemplu cele legate de încălcarea regulilor de circulație rutieră, făptuitorul se va considera nevinovat și respectiv nu va fi tras la răspundere contravențională în cazul în care vinovăția sa nu va fi demonstrată, în ce privește răspunderea contravențională pentru dauna de mediu, prin aplicarea principiului prezumției vinovăției, însuși făptuitorul ar trebui să-și demon-

streze lipsa vinovăției sale, aceasta fiind prezumată pînă la proba contrară. În asemenea caz, sarcina autorității împuternicite de a examina cazul contravențional va fi constatarea elementelor obiective, și anume a faptei, prejudiciului și raportului de cauzalitate dintre faptă și prejudiciu. Elementul subiectiv, și anume vinovăția, iar mai bine spus lipsa acesteia, urmează a fi probată de făptuitor.

Astfel, s-ar stabili o situație cînd persoana care a fost eliberată din sala de judecată, deoarece nu i s-a demonstrat culpa penală în cazul furtului, poate fi obligată la recuperarea daunei civile cauzate în rezultatul furtului pentru culpă civilă, fapt care ar fi fost apreciat drept un paradox [2]. În cazul comiterii contravenției de mediu, în eventualitatea aplicării prezumției de vinovăție, situația ar fi fost complet inversă, astfel persoana care a comis contravenția ecologică va fi sancționată dacă nu a demonstrat lipsa vinovăției, iar în ce privește repararea daunei civile cauzate în rezultatul contravenției ecologice, pentru obligarea făptuitorului, victima va trebui să demonstreze prezența vinovăției făptuitorului.

Este necesar să acordăm atenție faptului că, la aprecierea necesității aplicării principiului prezumției vinovăției în dreptul procedural contravențional, urmează să fie examinat doar în raport cu cel al nevinovăției. În asemenea caz, evident apare întrebarea: de ce nu am putea acorda ambelor prezumții aceeași valoare, conferindu-le statut identic? Mai mult decît atît, la mijlocul anilor șaptezeci ai secolului trecut, unii autori chiar puneau la îndoială importanța principiului prezumției nevinovăției în procesul penal [3], fapt care ne demonstrează încă o dată necesitatea reevaluării importanței și

eficienței aplicării acestor principii procedurale.

În ceea ce privește prezumția vinovăției, este necesar de a menționa un moment ce merită a fi discutat, și anume cel ce se referă la prevederile articolului 475 din Codul civil al RM, care stipulează că dauna cauzată persoanei sau bunurilor unui cetățean, precum și dauna cauzată unei organizații trebuie reparată de către persoana care a cauzat dauna, dacă aceasta nu dovedește că nu este în culpă. Din conținutul acestor prevederi rezultă un principiu care, de altfel, nu și-a găsit reflectare în literatura de specialitate, și anume *principiul prezumției responsabilității*. Parafrazînd conținutul art. 475 al Codului civil, avem enunțarea principiului conform căruia făptuitorul este obligat de a răspunde, atîta timp cît nu demonstrează lipsa culpei sale pentru fapta săvîrșită. Considerăm aceasta ca fiind o prezumție cu un conținut mai larg decît prezumția vinovăției, dar în cadrul căreia chestiunea vinovăției devine o sarcină probatorie, și nu un obiectiv ce urmează a fi probat de făptuitor.

În ce privește aplicabilitatea principiului prezumției vinovăției la răspunderea contravențională ca rezultat al cauzării daunelor de mediu, considerăm că urmează a face o distincție între răspunderea obiectivă și răspunderea pe temeiul principiului prezumției vinovăției. În acest caz vom vorbi despre un specific al aplicabilității acestui principiu. Astfel, pornind de la ideea că lipsa dovezii faptului nu exclude însăși existența faptului, considerăm că la aplicarea măsurilor de răspundere contravențională pentru daune de mediu, atît caracterul obiectiv al răspunderii, cît și prezumția vinovăției presupune posibilitatea,

de fiecare dată cînd se stabilește faptul prejudiciabil, de a fi aplicată răspunderea contravențională, fără ca statul să aibă sarcina demonstrării vinovăției.

Această afirmație o putem fundamenta pe faptul că, în cazul răspunderii obiective, vina în principiu nu se exclude. Aceasta nu este exclusă, ci pur și simplu nu este luată în considerație în cadrul procesului de examinare a pricinii.

Deoarece răspunderea obiectivă nu exclude vinovăția făptuitorului, iar persoana care este obligată să suporte răspunderea va fi exonerată de la răspundere, dacă demonstrează culpa terței persoane, în cazul răspunderii contravenționale de mediu, făptuitorul va fi prezumat vinovat pentru daună atîta timp pînă nu demonstrează culpa terței persoane. În asemenea situație, ținem să subliniem că, în cazul răspunderii obiective, făptuitorul nu mai este exonerat de la răspundere, chiar dacă demonstrează lipsa culpei sale – aceasta este exclusă din considerațiunea faptului că legea recunoaște vina acestuia pentru dauna principală (cea de mediu), instituind o anumită limită pentru prima fază a prejudiciului – dauna de mediu, care efectiv nu poate fi diminuată (vinovăția) la faza a doua a prejudiciului – dauna civilă.

Concluzie. Deși sîntem conștienți că eventuala aplicare a principiului prezumției vinovăției în procesul contravențional pentru cazurile de pricinuire a daunelor de mediu ar crea anumite dificultăți în ce privește corecta aplicare a prevederilor articolului 6 al CEDO, totuși sîntem de părere că limitele aplicării acestor norme urmează a fi revigorate potrivit interesului major de asigurare a existenței ființei umane. Aceasta se argumentează pe baza

faptului că “convenția europeană nu interzice prezumțiile de fapt și de drept, dar cere ca acestea să fie păstrate în limite rezonabile și să nu fie arbitrare” [4].

Referințe bibliografice

1. A. Șt. Tulbure. *Prezumția de nevinovăție*. Sibiu: Ed. Red., 1996, p. 126.
2. В. Тадевосян. К вопросу об установлении материальной истины в советском процессе. В: Советское государство и право, 1948, № 6, с. 71.
3. Е. Мартынчикю. Гарантии прав обвиняемого в суде первой инстанции (Garanțiile drepturilor învinuitului în prima instanță). Кишинэу, 1975, с. 70-85.
4. М. Udriou, O. Predescu. Standarde europene în domeniul prezumției de nevinovăție. În: Dreptul, 2008, nr. 8, p. 252.